

Cicle *Què funciona en educació?*

Conclusions del Seminari: “Diversificació i inclusió a l’escola:
com millorar l’atenció a les diversitats d’aprenentatge?”

Relatoria a càrrec de:

Sarai Samper i Candela Blanco

OCTUBRE 2019

Què funciona en educació?

Evidències per a la millora educativa

FUNDACIÓ
JAUME
BOFILL

ivàlua

Institut Català d’Avaluació
de Polítiques Públiques

Cicle 'Què funciona en educació?'

Plantejament i conclusions del seminari: "Diversificació i inclusió a l'escola: com millorar l'atenció a les diversitats d'aprenentatge?"

Palau Macaya, 24 d'octubre de 2019

Relatoria:

Col·lectiu d'Analistes Socials

Sarai Samper Sierra

Candela Blanco Martínez

Presentació i estructura del seminari

Diversificació, adaptació, personalització..., són distintes les fórmules i plantejaments que es despleguen en els nostres centres educatius per treballar amb les múltiples diversitats que hi aporten els alumnes i oferir així qualitat i igualtat d'oportunitats a tots els col·lectius. En els darrers anys, aquestes aproximacions s'han vinculat a la noció d'escola inclusiva, que aposta per encabir totes les mesures i suports d'atenció educativa en un sistema integral que doni resposta a totes les diversitats i necessitats d'aprenentatge dels alumnes.

Com es dotin i s'apliquin aquests dispositius en els centres i els territoris hauria d'estar en consonància amb les necessitats educatives dels alumnes en qüestió. I aquestes necessitats responen a raons diverses (econòmiques, immigració, discapacitats o trastorns) i són variables en la seva manifestació (àrees de coneixement o conductes) i en la seva intensitat.

En aquest seminari volem parlar especialment d'un dels pals de paller dels mecanismes d'atenció a la diversitat: la diversificació curricular. Parlem de suports específics addicionals i intensius per a alumnes amb necessitats específiques d'aprenentatge, uns suports que a casa nostra s'han aplicat principalment a l'ESO i, en menor mesura, als darrers cursos de primària.

A Catalunya som encara lluny d'un model òptim, capaç de combinar diversificació i inclusivitat en l'atenció educativa dels alumnes. Tenim un sistema educatiu excessivament estandarditzat, on els dispositius de suport a la diversitat sovint es troben poc integrats en les vies i espais ordinaris. Aquesta situació és font de desmotivació i abandonament escolar per a col·lectius d'alumnes amb dificultats d'aprenentatge.

Disposem a dia d'avui d'evidència acumulada, avaluacions i estudis internacionals, que ens informen de com funcionen i com d'efectives poden arribar a ser diferents fórmules de diversificació curricular

quan hi ha en joc les oportunitats educatives dels alumnes. Què ens diu a aquesta evidència? I com podem aprofitar-la per avançar a casa nostra cap a models de diversificació i inclusivitat més efectius i equitatius?

El seminari parteix de l'informe de revisió d'evidències elaborat per Gerard Ferrer (recercador Marie Curie de la UAB). Aquest informe sintetitza les conclusions d'avaluacions internacionals sobre els impactes de diferents fórmules de diversificació curricular en els aprenentatges dels alumnes. A partir de la presentació d'evidències, aterrem el tema a la realitat del context català de la mà d'Imma Adell (Àrea d'Orientació i Educació Inclusiva del Consorci d'Educació de Barcelona).

En base a aquestes presentacions, durant el seminari debatrem aspectes com:

- **En quina mesura funcionen** els sistemes de diversificació curricular? Com són els plantejaments i intervencions que aconseguen un major impacte sobre les competències i els resultats dels alumnes (quina intensitat i durada tenen, quins actors involucren, quines activitats inclouen...)?
- Quines mesures de diversificació **funcionen millor per a quin perfil d'alumnes i necessitats** d'aprenentatge?
- Partint d'allò que ens diu l'evidència internacional i de la pròpia experiència, **com podem avançar a Catalunya cap a models de diversificació i inclusivitat més efectius i equitatius**? Quins recursos professionals, organitzatius i materials es requereixen per fer-ho possible?

Per tal d'abordar aquestes preguntes, el seminari s'ha **estructurat** de la següent manera:

- **Presentació d'evidències internacionals recollides en l'informe:** "Mesures i suports d'atenció a les necessitats educatives i diversificació curricular: què funciona per a millorar els aprenentatges i reduir l'abandonament?" A càrrec de Gerard Ferrer (recercador Marie Curie de la UAB), autor de l'informe d'evidències.
- **Aterratge de la temàtica en el context català.** A càrrec d'Imma Adell, tècnica de l'Àrea d'Orientació i Educació Inclusiva del Consorci d'Educació de Barcelona.
- **Primer contrast:** torn de paraules, preguntes i comentaris sobre allò presentat, com a punta de llança del posterior debat.
- **Treball en grup** entorn dos àmbits d'interès:
 - Diversificacions curriculars: funcionen? Per què funcionen? Quin seria el proper pas? (Grups A i B)
 - Diversificacions i inclusions: del model a la pràctica (Grup C)
- **Debat final:** posada en comú d'idees força sorgides als grups, torn de paraula i contrast conjunt.

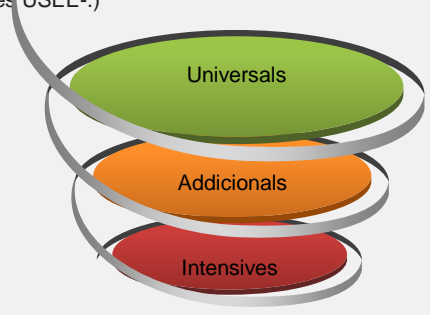
1. Presentació d'evidències internacionals

Estudi de referència: "Mesures i suports d'atenció a les necessitats educatives i diversificació curricular: què funciona per a millorar els aprenentatges i reduir l'abandonament?". **Gerard Ferrer-Esteban** (Recercador de Marie Curie de la UAB).

A continuació es presenten les característiques de l'estudi en una fitxa tècnica:

Fitxa tècnica:

<p>Què s'entén per Diversificació Curricular en aquest article?</p>	<p>Diversificació curricular en sentit ampli i segons nivells o capes:</p> <p>Mesures i suports d'intensitat variable segons les necessitats d'aprenentatge, en els quals s'estableixen objectius específics d'aprenentatge i on es poden preveure múltiples estratègies didàctiques i metodològiques (molt més enllà dels PDC pròpiament). Normalment aquestes mesures es tradueixen en tres nivells d'intervenció, segons intensitat:</p> <ul style="list-style-type: none">▪ mesures de caràcter universal adreçades a tot l'alumnat: estratègies didàctiques de caràcter inclusiu (per exemple: grups cooperatius, estratègies metacognitives, etc.). Nivell fonamental pel seu caràcter tant preventiu com diagnòstic.▪ mesures de caràcter addicional, adreçades a estudiants que no responen adequadament a les mesures universals perquè experimenten dificultats en alguns aspectes d'aprenentatge. Ajusten la resposta educativa a l'alumne i en aquells elements concrets que necessita ajuda i són permeables (per exemple: aules d'acollida, els PDC etc.)▪ mesures de caràcter intensiu, on s'atenen els alumnes amb NEE que no responen adequadament a les mesures i suports addicionals. Consisteixen en actuacions intenses i extraordinàries, de freqüència regular i, normalment, sense límit temporal. Sovint es plantegen de forma individualitzada, (per exemple: SIEI-antigues USEE-.)
--	--

**Preguntes
guia de
l'estudi**

- A. Quina efectivitat global tenen els programes de suport per nivells en la dimensió acadèmica? (resultats cognitius; resultats no cognitius; resultats en mesures relatives a prevenció)
1. Varia l'efectivitat segons el nivell d'intensitat de les mesures (addicionals o intensives)?
 2. Contribueixen aquestes mesures a mitigar o anul·lar les diferències entre alumnes, en termes de competències?
- B. Quina efectivitat tenen els programes de suport per nivells en la prevenció de l'abandonament escolar?
- C. Varien els efectes segons les condicions i els àmbits d'implementació –nivell educatiu, durada i dosatge, grandària del grup i suports informàtics utilitzats.
- D. Estenem aquest tipus de pràctica a Catalunya? Implicacions per a la pràctica.

Metodologia

Revisió sistemàtica i sintetitzada (revisió de revisions) de 15 metaestudis que cobreixen més de 700 estudis que es refereixen a l'impacte d'aquests programes en: resultats cognitius (competències acadèmiques); resultats no cognitius (actituds i comportaments); i resultats en mesures relatives a prevenció (taxes de permanència o abandonament)

En aquest estudi es revisen les evidències de les mesures tant **addicionals com intensives**.

**Tipus
d'estudis
revisats**

- Revisió totalment estatunidenca (donat que el model català, a 3 nivells ve d'EEUU i també perquè EUA concentra molta tradició avaluativa).
- Estudis sobre l'alumnat en edat escolar (Infantil Primària i Secundària)
- Avaluacions en el curt termini (post Unitat didàctica) i no amb un seguiment longitudinal.

Consideracions metodològiques:

Ca tenir presents les característiques i limitacions de l'estudi a l'hora de ponderar conclusions. Algunes consideracions/limitacions de l'estudi:

- La pròpia metodologia d'anàlisi permet fer un anàlisi comparat d'una quantitat d'estudis considerable, però comporta una greu pèrdua d'informació de context, entre d'altres.
- La manca d'evidències sobre alguns aspectes que serien rellevants per a la anàlisi del "Què funciona" en la Diversificació Curricular no permeten extreure conclusions robustes, per exemple en aspectes com la integració social o els resultats grupals.
- Les característiques de les revisions que s'han pogut trobar condicionen el resultat. Per exemple: tenim un biaix geogràfic o també un biaix de publicació (es publiquen preferentment aquells estudis que han demostrat impactes positius).

Tot i això, la revisió sistemàtica sobre l'impacte de la Diversificació Curricular en el rendiment resol algunes conclusions prou robustes i rellevants, que es presenten a continuació.

Resum de resultats:

Taula 1: Anàlisi resum de les evidències internacionals

Característiques i elements	Resultats de l'impacte de la Div. Curricular a 3 nivells	Comentaris i observacions:
A. QUINA EFECTIVITAT TENEN ELS PROGRAMES DE SUPORT PER NIVELLS EN LES COMPETÈNCIES ACADÈMIQUES I EN LA DIMENSÍO COMPORAMENTAL?		
Competències acadèmiques	Impacte positiu	Tant en la competència matemàtica com en la lectora, però més en la competència lectora.
A.1. VARIA L'EFECTIVITAT SEGONS EL NIVELL D'INTENSITAT DE LES MESURES (ADDITIONALS O INTENSIVES)?		
Mesures addicionals	Impacte alt i positiu	Efectes significatius en les habilitats bàsiques de lectura. En l'àmbit de la matemàtica, alguns estudis experimentals confirmen els seu efecte positiu.
Mesures intensives	Impactes positius, però mixtos en intensitat	En les competències lectores. Les intervencions intensives seran efectives en la mesura que s'apliquin sense límit temporal, seguint un protocol d'intervenció individualitzada, amb sessions regulars de freqüència diària. Aquestes intervencions poden contribuir a reduir les diferències respecte dels companys de classe, o bé a prevenir davallades en els nivells de competència.
Dimensió comportamental	Impacte positiu en algunes dimensions i mixtos segons nivells.	Tots tres nivells (universal, addicional i intensiu) de suport mostren un efecte significatiu en la reducció dels comportaments agressius i disruptius. Els programes més efectius per reduir-los són els programes de caràcter addicional i els universals.

A.2 CONTRIBUEIXEN AQUESTES MESURES A MITIGAR O ANULLAR LES DIFERÈNCIES ENTRE ALUMNES, EN TERMES DE COMPETÈNCIES?

Anivellen diferències entre l'alumnat en risc i la resta	Sense conclusions robustes	L'efecte positiu de les intervencions no ens parla de si s'aconsegueixen mitigar o anul·lar les diferències entre l'alumnat en risc i la resta de companys i companyes de classe.
Anivellen les diferències en els nivells de competències	Resultats mixtos, però tendents a positius	Algunes evidències ens indiquen que quan comparem els infants amb problemes i/o discapacitats d'aprenentatge amb els altres, les diferències poden augmentar. Tanmateix, la major part de les evidències assenyalen que els programes són efectius a l'hora de reduir les diferències entre l'alumnat amb dificultats i/o discapacitats d'aprenentatge i l'alumnat sense dificultats, si bé no les anul·len .

B. QUINA EFECTIVITAT TENEN ELS PROGRAMES DE SUPORT PER NIVELLS EN LA PREVENCIÓ DE L'ABANDONAMENT ESCOLAR?

Resultats en mesures preventives (Abandonament Escolar)	Impacte positiu	Els programes sistemàtics, continuats i sostinguts en el temps, que preveuen múltiples mesures i suports i diversos anys d'implementació, són els que afavoreixen l'assistència i la reducció de les taxes d'abandonament escolar. <u>Això no vol dir que augmenti la taxa de graduació a secundària (no hi ha evidències).</u>
Programes de suport paral·lels (Addicionals)	Impacte positius mixtos	Concretament, els cursos orientats a la formació professional indiquen un impacte alt, mentre que els programes que preveuen una formació acadèmica addicional, tutoria i assistència en el treball escolar mostren un impacte positiu moderat.
Programes de formació suplementària (Intensius)	Impacte positiu	Adreçat a alumnat amb NEE (de tot tipus) especialment severes i alumnat amb problemes d'absentisme crònic. Poden tenir un impacte positiu i significatiu en les taxes d'assistència a escola. Factor d'èxit: la implementació primerenca, de caràcter preventiu

C. VARIEN ELS EFECTES SEGONS LES CONDICIONS I ELS ÀMBITS D'IMPLEMENTACIÓ –NIVELL EDUCATIU, DURADA I DOSATGE, GRANDÀRIA DEL GRUP I SUPORTS INFORMÀTICS UTILITZATS.

Nivell educatiu		
Competències acadèmiques	Resultats positius mixtos, però tendents a més positius en els nivells primerencs	D'una banda, els programes de suport per nivells (universals, addicionals i intensius) no mostren cap efecte diferencial segons el nivell educatiu. Tanmateix, hi ha evidències segons les quals les intervencions dutes a terme en els graus primerencs tindrien un major impacte en els resultats de comprensió lectora, especialment en educació infantil.
Anivellament de les diferències en competències acadèmiques	Resultats mixtos, però positius i significatius a infantil i primària	<ul style="list-style-type: none"> En educació infantil: amb infants amb dificultats de lectura pot tenir efectes positius a curt termini, o aconseguir que els participants en el programa obtinguin un rendiment superior al d'altres (sense continuïtat, es pot revertir). En educació primària: gràcies a intervencions centrades en la comprensió lectora de nens d'entre 8 i 11 anys, es poden reduir les diferències, sobretot en els més joves. En la secundària: els programes adreçats als adolescents amb dificultats d'aprenentatge de l'educació secundària inferior tenen un efecte de magnitud superior respecte dels programes implementats amb estudiants de la superior
Dimensió comportamental	Resultats positius mixtos segons etapa	<ul style="list-style-type: none"> l'educació infantil, s'observa un impacte més important en el compromís i la participació, però també en l'augment de les habilitats socials i la reducció dels comportaments disruptius primària i la secundària, les mesures addicionals i universals són les que mostren efectes més importants. A secundària, els programes que preveuen intervencions de diferents intensitats són els que mostren un impacte positiu
Durada i freqüència		
Programes addicionals	Resultats mixtos	Si bé hi ha alguna evidència segons la qual els programes de caràcter addicional més breus són aquells que tenen un impacte més significatiu en el foment de la competència lectora, no podem dir que hi hagi un resultat clar i unívoc. Pel que fa al dosatge de les mesures addicionals, podem dir que més val dur a terme sessions curtes amb més freqüència per setmana que no pas sessions més llargues un cop per setmana.

Programes intensius	Impacte més positiu en actuacions regulars i sostingudes	Amb més d' any de durada. Efecte significatiu en l'aprenentatge i en les taxes d'assistència escolar. És més important estendre el nombre de sessions que no pas ampliar les hores d'intervenció
Grandària del grup: atenció individual vs. grups reduïts		
Grandària del grup: atenció individual vs. grups reduït	Resultats mixtos , amb algunes tendències	<ul style="list-style-type: none"> la dimensió del grup d'instrucció sí que sembla que té un rol significatiu en la promoció d'algunes competències lingüístiques l'impacte positiu de treballar de forma individualitzada amb els estudiants amb dificultats d'aprenentatge les accions realitzades de forma individualitzada tenen un grau d'efectivitat important a l'hora d'ajudar l'alumnat a posar-se al nivell de la resta de Companys La dimensió comportamental, es veu afavorida pels programes addicionals quan s'intervé mitjançant l'atenció individual, en comparació amb la grupal
Suport informàtic a les intervencions	Resultats positius	<ul style="list-style-type: none"> contribueix de forma efectiva a la tasca de seguiment i tutorització de l'alumnat alguns programes amb suport informàtic, en l'àmbit de sistemes de suport per nivells, han mostrat efectes positius en les competències acadèmiques

D. ESTENEM AQUEST TIPUS DE PRÀCTICA A CATALUNYA? IMPLICACIONS PER A LA PRÀCTICA:

Encabir totes les mesures i els suports d'atenció educativa en un sistema integral que doni resposta a tot l'alumnat i cobreixi totes les etapes educatives, i fer-ho d'una manera efectiva i eficient, és un dels majors reptes del sistema educatiu català. Un sistema que sigui inclusiu suposa un sistema on tots els alumnes amb necessitats educatives especials s'escolaritzin en centres ordinaris i el recurs als centres d'educació especial sigui extraordinari. La revisió duta a terme demostra, fins a cert punt, que els sistemes de suport per nivells poden contribuir-hi de forma positiva. Aquesta revisió ens permet perfilar algunes recomanacions que podrien ser d'utilitat tant per als centres educatius com sobretot per a l'administració educativa.

Recomanacions per a la pràctica:

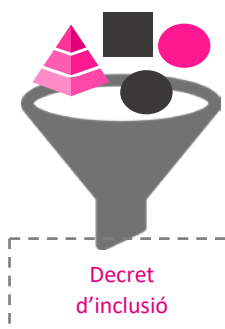
- Si bé és cert que les **mesures addicionals i intensives tenen un impacte positiu, és necessari que hi hagi una coherència amb la manera** com es treballen les **mesures universals**. L'aprenentatge cooperatiu, els programes d'educació socioemocional o les estratègies metacognitives són actuacions que complementen d'una manera efectiva els objectius que s'assumeixen des de les mesures addicionals i intensives.
- Uns **mètodes efectius de diagnòstic i seguiment dels resultats** de les mesures poden ser fonamentals **per fer més bon ús del temps i dels recursos**. Per contribuir a l'efectivitat i l'eficiència de les intervencions, és necessari millorar i/o incorporar nous mètodes de diagnòstic, identificació, seguiment i derivació a les mesures addicionals i/o intensives de l'alumnat amb problemes potencials d'aprenentatge i, a la secundària, d'assistència escolar.
- Aquests **sistemes de monitoratge continuat** dels progressos en l'aprenentatge són **fonamentals per reduir les diferències entre l'alumnat** que hi participa respecte de la resta de la classe. Això implica supervisar el progrés dels estudiants de segon nivell un cop al mes com a mínim i utilitzar la informació per determinar si encara requereixen mesures addicionals. Per als que no mostrin prou progressos, s'haurà de dissenyar un pla de suport intensiu.
- Les **mesures de suport** han d'incorporar **programes d'enriquiment curricular**, però també **estratègies d'intervenció comportamental**. Bona part de l'impacte positiu de les mesures de suport per nivells depèn de programes específics, d'ensenyament explícit, sistemàtics i estructurats, que se centren tant en diferents aspectes del currículum (comprensió lectora, competència matemàtica) com en la gestió de la dimensió comportamental i relacional.
- Les mesures intensives (nivell 3) són molt costoses**. Convé tenir present que invertir en les mesures universals del primer nivell de suport i, en certa mesura, en les mesures addicionals de segon nivell pot contribuir a limitar el nombre d'alumnes que les necessitin. Òbviament, això dependrà de la severitat dels problemes d'aprenentatge i del grau de discapacitat de l'alumnat que necessiti mesures intensives.

- **Cal proveir de personal especialitzat** suficient per dur a terme les mesures de caràcter intensiu, l'èxit de les quals depèn en gran mesura de les actuacions realitzades de forma individual. L'acompanyament i el seguiment especialitzat ha d'estar en mans de personal especialitzat, que sàpiga com i on actuar segons les necessitats educatives dels alumnes.
- **Calen programes integrals** d'intervenció en l'educació secundària obligatòria per prevenir l'abandonament escolar. S'haurien de crear marcs de treball, en col·laboració amb les famílies i agents i serveis de l'entorn, en els quals es realitzés una avaluació i una supervisió continuada de la implicació de l'alumnat en els instituts, incloent-hi aspectes tant acadèmics com comportamentals, així com un 'mentoratge' o acompanyament per resoldre problemes i afavorir diferents competències de l'alumnat en risc d'abandonament.

2. Aterratge de la temàtica en el context català

A càrrec d'Imma Adell (Tècnica de l'Àrea d'Orientació i Educació Inclusiva del Consorci de Barcelona)

La diversificació curricular (entesa de forma ampla), així com la resta de línies de treball del sistema educatiu català, s'estan adaptant a el nou decret d'inclusió des fa dos anys. En aquest procés de reajustament hi ha dificultats per arribar a un sistema coherent.

Alguns formats de diversificació curricular actuals poden tensionar un sistema inclusiu.

El decret d'inclusió ha de fer de paraigua de la diversificació curricular i caldrà canviar elements. En aquest sentit hi ha dos preguntes essencials:

- Com ho fem per a que tothom aprengui i anem cap a un sistema inclusiu?
- Com hem d'aplicar la diversitat curricular?

Com ho fem (i s'està fent des del sistema) per a que tothom aprengui i avançar cap a un sistema inclusiu?

Com hem d'aplicar la diversitat curricular en un sistema inclusiu? (i com s'està fent a Catalunya)

Generals (que s'hauria de fer i com s'està fent a Catalunya):

- dissenyant i planificant els aprenentatges amb una perspectiva especialment atenta al pilar emocional de l'aprenentatge
- posant l'alumne i el com aprèn al centre.
- en comunitat de treball. Per exemple: l'EAP més enllà del diagnòstic, com a acompanyant.
- actuant en les edats més primerenques.

1. La gran majoria d'inversió en recursos de diversificació curricular han d'anar al 1r nivell (dins de l'aula i amb els companys) són la base i la palanca cap a la equitat: millora de l'aprenentatge, menys absentisme, etc.
 - A Catalunya tenim varietat de mesures i amb el decret d'inclusió hauríem d'anar universalitzant-ne d'altres que han estat considerades addicionals i intensives: alguns exemples podrien ser els PI o l'aula d'acollida.
2. Com a segon pas, i si les primeres no han funcionat caldria anar a les mesures addicionals.
3. Si hi ha casos en les que el 1r i 2n nivell no són suficients, passariem a les mesures intensives prioritzant que aquestes mantinguin una relació íntima amb els centres educatius i només es recorri a centres d'educació especial en casos molt excepcionals.
 - Amb el decret d'inclusió s'ha creat una mesura intensiva amb un altre tipus de plantejament: CEPSIR (centre EE proveïdor de serveis i recursos) on són els especialistes els que van als centres i acompanyen el professorat i l'alumnat.

Per acabar, Imma Adell presenta un debat i un repte en el marc d'un sistema educatiu inclusiu:

- Quins són els alumnes que menys aprenen? Quins són els que més exclusos estan del grup? Coincideixen?
- Caldria anar cap a un model universal que inclogués a tothom i per això cal dissenyar i destinat temps i recursos a pensar que fem amb tot el conjunt de serveis, programes i projectes que tenim: quins cal integrar en el model, quins cal revisar i adaptar quins cal posar en crisi, etc.

3. Primer contrast torn de paraules, reflexions, preguntes i comentaris:

La **terminologia** de les mesures de diversificació curricular per 'nivells' pot ser confusa per relacionar-se amb les etapes i cursos del sistema. Només puntualitzar-ho per a considerar-ho per a futurs materials, sessions, etc. Es proposa: per intensitats, capes, etc.

Sobre el seminari i/o les evidències

Els estudis usen **mesures estandarditzades** per calcular el grau d'aprenentatge de l'alumne. Per tant, no miren els resultats d'aprenentatge de l'alumne segons les seues reptes, possibilitats i nivell previ.

Quina **mirada** hi havia **darrere de l'estudi**. Es referien a:

- dificultats d'aprenentatge?
- característiques de l'aprenentatge?

És a dir, els estudis no es fixen en les dificultats o maneres d'ensenyar, sinó només en el producte final. Cal parlar de maneres d'ensenyar i de dificultats per ensenyar.

La **diversificació curricular**, en menor o major mesura i depenent de recursos, **tothom la fa**. El currículum és interpretable i aplicable depenent d'aquests recursos. Si volem mesurar l'efectivitat de les mesures en termes socials, emocional, etc. on estan aquestes competències als currículums? A les avaluacions de centre, de professorat?

Sobre la Diversificació curricular

No tots els alumnes que estan en projectes del nivell intensiu són alumnes amb NEE. Encara que l'alumnat amb NEE el sol copar, n'hi ha d'altres que es relacionen amb altres vulnerabilitats: **socials, econòmiques, etc.**

A Catalunya tenim manca d'avaluacions d'impacte d'aquest estil però, en canvi, últimament hi ha prou dades que ofereixen els propis centres amb les que podríem mesurar els impactes de programes que s'hagin aplicat en centres. Hi ha 3 indicadors que podríem usar i veure si anem bé o no:

- Abandonament escolar prematur
- Índex d'absentisme
- Resultats acadèmics

Cal prestar atenció a totes les diversitats i hem de recordar les **altes capacitats**.

La **marcada recerca** que fem cap a l'**anglès** ens fa perdre experiències d'altres llocs que potser dirien altres coses i a més, cal tenir en compte que el marcat caràcter anglosaxó de les revisions fa que assumim com a vàlids per a nosaltres el que en el seu sistema consideren que és 'positiu'. Podem arribar a 'errors' per no conèixer la realitat dels estudis.

Les respostes i comentaris dels ponents:

- **Sobre el caràcter i contextualització anglosaxona:**
 - o Hi ha acord amb límits de la pròpia metodologia i cal fer altres tipus de revisions que si que tinguin en compte altres contextos i països. Però la exigència del metanàlisi ens porta al països anglosaxons.
- **Sobre les mesures estandarditzades i no personalitzades i els tipus de dificultats d'aprenentatge/d'ensenyament:**
 - o Les proves mesuren dificultats d'aprenentatge de l'alumnat, sobretot de lectoescriptura. La metodologia d'ensenyament no està a prova.
 - o Encara que és clar que una avaluació completa de l'ensenyament requereix ser centrada en l'alumne. Si que hi ha unes competències estàndards (de mínims) comunes que es tendeixen a perseguir. I és això en el que es fixen els metanàlisi.
- **Sobre la forma de mesura de l'aprenentatge dels projectes de Diversificació curricular:**
 - o Els guanys dels programes es mesuren amb grups de control. De dos tipus:
 - grup d'alumnat que presenta dificultats que està en el programa vs. grup d'alumnat amb dificultats que no està en el programa
 - grup d'alumnat amb dificultats que està en el programa vs. el seu grup classe (que no presenta dificultats)
- **Sobre els resultats de l'estudi:**
 - o Cal posar en valor una part molt rellevant de l'estudi que és l'atenció a els resultats en factors preventius i socioemocionals (abandonament escolar, absentisme, etc.). Més encara, tenint en compte l'actual context català del sistema inclusiu.

4. Grups de treball

Els participants en el seminari es distribueixen en tres grups. Cada grup aprofundeix en una temàtica determinada. Les dos temàtiques són:

- Diversificacions curriculars: funcionen? Per què funcionen? Quin seria el proper pas? (Grups A i B)
- Diversificacions i inclusions: del model a la pràctica (Grup C)

Grups A i B: Diversificació curricular. Què (ens) funciona? Què caldria per estendre-ho?

Objectius:

- Reflexionar sobre l'alumnat amb necessitats de suport educatiu, sobre com aprèn i sobre com haurien de ser les mesures, suports, recursos, programes i dispositius en el marc d'una escola inclusiva.
- Debatre sobre models de PDC i altres mesures d'atenció a les NEE que, d'acord amb l'experiència, tenen millor (i pitjors) resultats en la seva aplicació i en el seu impacte sobre els aprenentatges i la continuïtat educativa dels alumnes.

Preguntes guia:

Experiències

- Quines estratègies de diversificació tenim constància que funcionen? Quines característiques tenen: perfils de necessitats, intensitat i durada, grandària del grup, metodologies, avaluació programació a l'aula, perfil del professorat, coordinació dins el centre i amb l'entorn...
- Funcionen igual per a tots els contextos i entorns escolars? Només a la secundària? Què podem aprendre d'allò que funciona millor en uns i altres contextos?
- Perquè pensem que funcionen? Quina és la seva clau de l'èxit?

Condicions

- Quines condicions (recursos, organització del centre, lideratge, formació, incentius, etc.) caldria garantir per tal d'aferrar i estendre dins dels centres i arreu de la xarxa escolar els enfocaments i programes que funcionen?

Palanques

- Com avançar per garantir aquestes condicions? Qui ha de fer què? Per on comencem?

Grup C: Diversificació curricular . Com consolidar un marc d'innovació efectiu i sostenible?

Objectius:

- Reflexionar sobre quin ha de ser el marc institucional que acompanyi el desenvolupament d'un marc efectiu i sostenible d'atenció a les necessitats educatives als centres educatius, dins d'un entorn inclusiu.
- Debatre sobre els diferents models de PDC i mesures de suport a les necessitats educatives i detectar aquells elements que poden definir un model d'atenció a la diversitat en un marc d'escola inclusiva i no segregació?

Preguntes guia:

Polítiques:

- Com hauria de desplegar-se un model de PDC i mesures de suport a les necessitats d'aprenentatge basats en l'evidència i en el marc d'una aproximació d'escola inclusiva? Quins objectius i mesures hauria de contemplar?

Condicions

- Quins recursos humans, formatius, organitzatius, d'acompanyament de relació amb l'entorn, recerca i avaluació... haurien d'estar a disposició dels centres per aconseguir una atenció efectiva a les diversitats d'aprenentatge?

Palanques

- Com avançar per aconseguir i garantir aquestes recursos? Qui ha de fer què? Per on comencem?

Grup A. Diversificació curricular: Què (ens) funciona? Què caldria per estendre-ho?

	EXPERIÈNCIES QUE ENS FUNCIONEN	CONDICIONS	PROPOSTES
MESURES UNIVERSALS	<ol style="list-style-type: none"> 1. Establir les mesures des de els cursos més primerencs de les etapes educatives (especialment a l'ESO, sense esperar a 4t) 2. Disseny del PEC amb la mirada posada en l'equitat i la consciència de la responsabilitat social se servei públic 3. Inclusió de l'orientació en tots els cursos (sense oblidar el Batxillerat) 4. Avaluació personalitzada a l'alumne, segons possibilitats personals 5. Trencament amb les matèries d'especialistes i establir àrees multidisciplinàries basades en aprenentatge significatiu (en el perquè i l'emoció) 6. Grups heterogenis per assegurar un modelatge positiu, facilitar la gestió a l'aula i no promoure l'efecte pigmalí i la baixada d'expectatives 7. Reducció de 'ràtios': <ul style="list-style-type: none"> • Desdoblar línies de cursos en més grups • Co-docències 8. Mescla d'etapes i cursos en activitats per interessos 9. Plans individualitzats per al professorat 10. Projecte del món professional en edats primerenques amb projectes poc intensos i anar augmentant amb els cursos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Lideratge d'un equip directiu: <ul style="list-style-type: none"> ○ provocador d'innovacions i que assumeix el moment per la innovació en relació a: la maduració del professorat (capacitat d'assumir canvis) i el risc calculat (sempre hi haurà reticències i dificultats). ○ que acompanya (emocionalment) al professorat ○ que permet espais de debats i discussió al claustre per evitar que les tensions o inquietuds quedin sense atenció ... i d'altres grups: <ul style="list-style-type: none"> ○ equips de coordinació de projectes i mesures de diversificació curricular que sigui multidisciplinàries i voluntari amb perfils d'orientadors i assegurant que hi ha funcionariats (estabilitat) i amb autonomia per prendre decisions. ○ d'orientadors amb rols rellevants en la presa de decisions d'organització i continguts. Ja sigui en els equips directius o altres 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Seguir amb el canvi de mirada i treball de la inspecció. En un sentit més flexible i acompanyant. ▪ Assumir, per part de totes les administracions, que l'educació és una qüestió de responsabilitat social <ul style="list-style-type: none"> ○ En aquest sentit, redactar un codi deontològic. ▪ Definir l'educació en termes de qualitat i establir criteris. ▪ Donar espais i formes de treballar sobre els propis prejudicis i barreres per afrontar la diversitat. ▪ Canviar la formació inicial i continua del professorat i establir una mena de 'MIR': mentoria d' 1 any.

1. Donar importància als valors i talents de l'alumnat i treballar amb ells en clau d'oportunitat 2. Mantenir hores en aula ordinària. Un valor afegit és fer un horari, un menú d'assignatura segons interessos, talents i projeccions professionals per poder explotar-los i revaloritzar-los. 3. Seguiment i orientació com a pilar essencial: • Acompanyament integral: alumne, entorn i família (en el cas de 2ndària, sobretot amb la família) • Durant el projecte i més enllà (proposta: 2 anys) per acompanyar en moments de vulnerabilitat. 4. Donar importància a la projecció vital: • Reconèixer competències i talents • Apropar l'alumnat a la diversitat del món professional • Donar referents: mostrar trajectòries 'd'èxit' de tots els tipus (de treballadors, d'ex alumnes amb projectes de Diversificació, etc.) 5. El protagonisme en l'alumne i l'augment d'autoestima: • Acompanyament i autonomia: Encetar les sortides del centre amb molt acompanyament (p. ex a 3r) i anar augmentant la capacitat d'autonomia (p. ex. relació autònoma amb les empreses, a 4t) • Participació en la presa de decisions: en el disseny d'activitats	fórmules que hi estiguin propers ▪ Autonomia de centre que permet poder repartir recursos segons necessitats i prioritats. ▪ Recursos humans i acompanyament: ○ assessorament a la innovació per als centres ○ perfils professionals (interns i externs al centre) com: TIS, experta en educació emocional, educadors de carrer, policia, etc. ▪ Adhesió i compromís del professorat i l'alumnat amb el centre que augmenta la efectivitat de mesures preventives: absentisme, abandonament, etc. ▪ Treballar en xarxa en un centre porós: especialistes de l'entorn que entrin i surtin de l'escola ▪ La mediació i la resolució de conflictes amb mesures restauratives. Inclús amb actors externs de l'entorn (casal de joves, entitats, etc.)

Grup B: Diversificació curricular: Què (ens) funciona? Què caldria per estendre-ho?

EXPERIÈNCIES QUE ENS FUNCIONEN	CONDICIONS	PROPOSTES
<p>Un projecte que ha funcionat molt bé a l'Institut Estela Ibèrica es la dinamització lúdica de patis amb alumnat de 3er i 4t d'ESO (preferentment aquells que tenen més dificultats educatives i més baixa autoestima). Han vist que aquest projecte contribueix molt a reduir els conflictes, cohesionar els grups i això després permet que dins de l'aula s'ajudin molt més, fent menys necessàries les mesures 'segregadores' de diversificació curricular.</p> <p>Una pràctica universal es introduir fórmules d'aprenentatge entre iguals: per exemple els padrins de lectura, implicació de l'alumnat en l'acollida dels alumnes nous, suport d'alumnat de batxillerat a alumnat de secundària, de secundària a primària i de primària a infantil. etc. Està demostrat que es un benefici mutu (per a l'alumnat que ajuda i per a l'alumnat que rep un suport).</p> <p>En el cas dels instituts escola, es molt útil crear grups de treball de professorat mixtos entre cicle superior de primària i cicle inicial d'ESO. D'aquesta manera, moltes bones pràctiques de primària van impregnant la manera de fer a secundària. S'explica que els funciona molt barrejar alumnat i professorat de 6è de primària i 1er d'ESO (per exemple en activitats d'educació física, música...)</p> <p>No agrupar els infants per edat, sinó fer 'comunitats' d'alumnes de diverses edats (cas de l'Escola dels Encants).</p> <p>Introduir a l'aula metodologies que afavoreixin la circulació de pensaments entre els alumnes (en contraposició amb les metodologies transmissores).</p> <p>Es recomana organitzar el temps de manera flexible en tres formes:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Temps en grup • Temps de treball autònom • Temps per a projectes cooperatius. 	<p>És essencial que el professorat estigui obert a treballar de manera més cooperativa. Això requereix un esforç de coordinació més elevat. Tanmateix, si s'aconsegueix un bon clima entre el professorat, la col·laboració serà molt fàcil d'aconseguir.</p> <p>Pel que fa a l'aprenentatge i suport entre iguals, sovint l'alumnat i les famílies no veuen inicialment el benefici, per tant se'ls ha d'explicar bé.</p> <p>Pel que fa a la coordinació i treball en equip entre professorat de primària i ESO en els instituts escolars, es comenta que és difícil si primària i ESO fan horaris diferents (les opcions de coordinació es redueixen al tram horari entre 9 i 12:30).</p> <p>La mobilitat actual del professorat, especialment a l'escola pública, es una barrera. Tanmateix, també es una oportunitat quan t'obres a aprendre de la seva experiència en d'altres centres.</p> <p>Hi ha un debat de fons sobre la utilitat de personal docent en pràctiques. Algunes persones hi estan d'acord però d'altres s'oposen, per la manca de reconeixement que hi ha actualment del temps que han de dedicar els equips directius a aquestes figures en pràctiques.</p>	<p>Es pot organitzar el professorat per equips de treball plurals, en comptes de per especialitats.</p> <p>Per mesurar si avancem en les emocions (el cor) que han d'acompanyar l'aprenentatge significatiu, es proposa introduir indicadors que mesurin el grau de vincle que l'alumne ha creat amb el seu centre educatiu i sobre tot amb els professors. Per a crear aquest vincle, es fonamental que somriem més als alumnes. Pot semblar banal, però sovint transmetem a l'alumnat que no ens agrada el que fem i això fa inviable que es vinculin emocionalment.</p> <p>En relació als PDC, es considera que més que tenir propostes fixes de PDC, el que cal tenir es espais de reflexió per adaptar any a any el PDC a les necessitats variables de l'alumnat que han d'atendre.</p> <p>Hi ha algunes pràctiques dels PDC que es podrien traslladar a l'aula ordinària. Per exemple, el PDC treballa molt el vincle i la cohesió de grup des de l'inici de curs. Això seria també útil a les aules ordinàries.</p> <p>Es fonamental crear un bon ambient (clima) dins de les aules i amb les famílies i entre el professorat. Es fonamental invertir i cultivar les relacions. Hem de ser exemplars en el bon tracte, ser escoles de convivència.</p>

EXPERIÈNCIES QUE ENS FUNCIONEN	CONDICIONS	PROPOSTES
<p>Es fonamental desenvolupar la capacitat d'observació i de mirar a tots els alumnes. Sovint la nostra percepció es molt selectiva i fem judicis massa ràpids. Hem d'observar bé abans de decidir què cal fer.</p> <p>La co-docència: tenen comprovat que millora molt la conducta dels alumnes i permet diagnosticar i avaluar molt millor, a partir de dues mirades a l'aula.</p> <p>Treballar les relacions amb l'entorn: facilitar que l'alumnat pugui col·laborar en projectes de la biblioteca, de centres esportius... Tot això els puja l'autoestima i la motivació, condició sine qua non.</p> <p>Implicar als pares, per exemple a través de l'estructura de pares delegats de curs i els consells de delegats.</p> <p>Comptar amb figures d'integració social o educació social al centre es demostra com a molt útil. Fan una gran feina de relació amb les famílies, resolució de conflictes, atenció individualitzada, millora del clima d'aula... hi ha coincidència en valorar aquesta figura molt positivament.</p> <p>Similar a l'anterior, figures expertes en l'àmbit de les emocions son també molt útils, ja que es detecten molts problemes de salut mental entre l'alumnat.</p> <p>Funcionen també les tècniques de 'mindfulness' i meditació a l'aula.</p> <p>Més enllà de si hi ha d'haver o no figures referents en diversificació curricular, es considera que el més important es tenir una comissió d'atenció a la diversitat que sigui la que orienta sobre les pautes d'atenció als alumnes amb dificultats.</p> <p>Alguns centres creen 'consells d'infants' de centre, similar als consells de delegats. Aquests consells recullen les demandes dels companys i plantegen solucions, que després hauran de contribuir a aplicar i avaluar.</p>		<p>El servei comunitari es fa actualment només a 3er d'ESO. Podria ser útil estendre-ho a més cursos.</p> <p>Es proposa implicar també a la xarxa comunitària en la detecció de l'absentisme escolar.</p> <p>Els projectes d'Aula Oberta no han funcionat en alguns instituts. En canvi es valoren molt positivament els projectes Singulars. Es proposa que comencin abans de 4t d'ESO (4t d'ESO ja es una mica tard). També cal seleccionar bé a les empreses que col·laboren en el projecte (no val qualsevol tipus d'empresa). Es proposa també que hi hagi col·laboració d'entitats del tercer sector, no només d'empreses.</p> <p>Pel que fa al reforç escolar, no pot ser més de lo mateix (més metodologia d'aula). No ha de ser un espai destinat a deures.</p> <p>Es recomana no dividir per nivells a l'alumnat a l'ESO.</p>

EXPERIÈNCIES QUE ENS FUNCIONEN	CONDICIONS	PROPOSTES
<p>En relació als PDC, es important visibilitzar molt la feina que fan, per exemple exposant-lo i posant-lo en valor enfront de la resta d'alumnes. Els tallers i activitats que fan al PDC han de revertir en la millora del centre educatiu o de la ciutat. Es a dir, han de tenir una utilitat aplicada i visible.</p> <p>Es considera fonamental reforçar l'orientació. De fet l'orientació es mostra més efectiva que el reforç educatiu.</p> <p>Reduir el nombre d'alumnes per tutor, de manera que pugui haver una tutorització més individualitzada i intensiva.</p>		

Grup C: ABP. Com consolidar un marc d'innovació efectiu i sostenible?

LÍNIES POLITIQUES	CONDICIONS, OBSERVACIONS
<p>Dos premisses terminològiques i de paradigma:</p> <ul style="list-style-type: none"> • És important no confondre termes que es tendeixen a usar com a sinònims: <ul style="list-style-type: none"> ○ Necessitats i característiques ≠ dificultats i carències • Cal fugir de la terminologia i el pensament binari o de pols oposats: <ul style="list-style-type: none"> ○ Alumnat rutinària vs. alumnat amb necessitats 	
<p>1. La generalització i impuls de les mesures universals convertint l'aula en un espai d'aprenentatge entre iguals i de cohesió.</p>	<p>Algunes línies concretes:</p> <ul style="list-style-type: none"> 1.1 Garantir l'avaluació individualitzada per a tothom 1.2 Canviar el sistema d'acreditació: fent-la sinònim d'avaluació (en la creença que tothom ha d'acreditar, però no de la mateixa manera) 1.3 Potenciar els instituts escola
<p>2. Potenciar l'acció orientadora i tutoria per als alumnes en els centres</p>	<p>Algunes línies concretes:</p> <ul style="list-style-type: none"> 2.1 Orientació executada per un equip docent i que es mantingui durant el seguiment de tota l'etapa 2.2 Projectes de mentoria amb pocs alumnes (els assumibles)
<p>3. Aliances entre administracions flexibles i sense model únic.</p>	<p>Invertint-hi recursos per a poder examinar necessitats i establir els perfils professionals necessaris. Els recursos i formes de fer-ho han de ser flexibles per adaptar-les a les necessitats del territori.</p>
<p>4. Establir mecanismes d'avaluacions i evidències per recollir bones pràctiques i compartir coneixement</p>	<p>Per a que funcioni i hi hagi qualitat, cal que vagi acompanyat de recursos.</p>
<p>5. Canvis en l'avaluació inicials dels docents</p>	<p>Algunes línies concretes:</p> <ul style="list-style-type: none"> 5.1 garantir que estigui orientada a l'educació inclusiva 5.2 promoure l'aprenentatge en gestió d'aula

Advertència: per part de l'administració, no s'haurien de generalitzar i estendre aquelles pràctiques no avaluades

5. Debat grupal

A mode d'introducció al debat es fa una reflexió per part de la moderació: Els centres, per la seva autonomia, tenen certa capacitat de moviment, innovació i transformació. Però hi ha mesures, projectes, necessitats que desborden la capacitat d'un sol centre. Aquestes mesures, normalment, van lligades a recursos (econòmics, humans, etc) lligats a altres administracions o agents del sistema educatiu. Uns recursos que són finits i, per tant, cal prioritzar i fer-ne una repartició no lineal: **on s'haurien d'invertir? Quines serien les primeres planques (mesures, agents, etc) que haurien de moure's?**

L'**administració**, de vegades, **pot ser un fre però** només deixar llibertat és un error: crec que l'administració **ha d'ajudar** donant un bon marc normatiu global i que doni coherència a mesures, professionals, objectius, etc per ajudar a avançar: *"tots hem après a canviar una roda, però ningú ens ha ensenyat a canviar les quatre rodes i amb el cotxe en marxa"*

Hi ha centres educatius que **tenen ganys i capital de transformació però no troben la drecera** o el camí per a fer-ho. L'administració hauria de posar esforços per a fer aquest **acompanyament i fer de facilitadors**. Sinó, el centre es replega i es perden

Referits al sistema educatiu inclusiu

L'educació i l'administració van a deshora. L'administració aprova elements que porten anys a les escoles. Això els hi dona visibilitat i un marc de coherència. Però els centres no han de parar per esperar a aprovacions. Ara bé, **cal continuar en avenços amb aprovació o sense aprovació** perquè sinó ens quedem aturats

La **formació inicial** del professorat ha de canviar. Els professors, especialment els especialistes, van molt sols i perduts davant una realitat que els desborda. Cal acompanyament/mentoratge o un PI per a professorat.

Sembla haver prou consens en que l'objectiu final és el d'aprendre a viure, però en canvi, encara no hi ha consens del que és la qualitat educativa. Potser, caldria una definició, uns criteris i uns indicadors per tenir consciència d'allà on anem.

Cal ser conscients que les **metodologies només són una eina** per a l'aprenentatge. Cal ser diversos i adaptar-les, tant per a:

- Necessitats de l'alumnat
- Necessitats de l'objectiu d'aprenentatge

Sobre la diversificació curricular.

Especialment per a la Diversificació Curricular, **cal fer el PEC dels centres amb l'entorn** (entitats, empreses, etc.) i crear aliances des d'un inici. D'aquesta manera promoum un projecte comú i adhesió dels diferents agents educatius, fent del centre un espai porós on entrin i surtin diferents professionals.

Cal un **canvi de paradigma** en el concepte de inclusió: la **educació inclusiva no és un estat, és un procés** i no és una responsabilitat o treball únicament de l'escola. Ens cal:

- saber quin és l'objectiu últim: què cal aprendre? Quins continguts interdisciplinaris? Però sobretot, quins continguts ètics i socials? Com creem cohesió, llaços forts, etc?
- uns aprenentatges que permetin: apoderar-se d'un mateix, autoconeixement i metacognició: per saber què se sap, que queda per saber i quines són les raons de saber-ho o no.
- mantenir i augmentar l'autoestima de l'alumnat.

Per a fer això l'escola és una institució perfecte: un espai amb tots els infants i adolescents durant un temps més que considerable. On el professorat ha de prendre un paper d'acompanyament i orientació fonamental.

Cloenda:

L'acte finalitza posant en valor el significat i el treball desenvolupat en el sí del seminari i reiterant la idea que cal entomar-lo com un punt de partida per a un treball més profund i sistemàtic.

Es finalitza posant de relleu algunes idees del seminari. De micro a macro:

- L'alumne en el centre d'allò que creem, del procés d'aprenentatge, de la participació i en la presa de decisions (al moment de fer grups, a l'hora de crear metodologies de participació, etc.)
- La necessitat de canvis en el professorat:
 - en el canvi de paradigma (inclusió com a estat o com a procés)
 - sent divergents i indagadors
 - participant en disseny i aplicant creativitat
 - emfatitzant la importància del professorat com a referent
 - treballant en innovació, en base a dos processos més o menys contradictoris: entre la maduració i el risc calculat i consolidant projectes als centres que no depenguin del seu lideratge (fent de pol·linitzadors de centres)
- El centre ha d'aprofitar la seva autonomia per a avançar en la revolució educativa.